

Anmeldelser

ELSE ROESDAHL: Danmarks Vikingetid. København, Gyldendal, 1980. 325 s. 104 fig. 195 kr. (indb.) Engelsk udgave: Viking Age Denmark. London, British Museum Publications Ltd., 1982. 272 s. Ill. 16.95 £ (indb.).

Forfatteren er lektor i middelalder-arkæologi ved Aarhus Universitet og har med sin uddannelse i historie og nordisk arkæologi alle forudsætninger for at skildre et så udpræget grænseområde som vikingetiden. Selv om den danske udgave er fem år gammel, har redaktøren alligevel ønsket at få den omtalt i HT; det er velbegrundet, fordi bogen primært orienterer historikere og andre fagfæller om virkelig mange nyheder fra arkæologisk hold gennem de senere års arbejde.

Forf. har valgt at begrænse sin oversigt til det datidige Danmark, dvs. den nuværende stat plus Sydslesvig, Skåne og Halland. Denne afgrænsning er både en styrke og en svaghed. På den ene side er primær-stoffet så omfattende, at en grundig præsentation af hele det nordiske materiale nok ville sprænge bogens rammer; på den anden side kan vikingetidens materielle og åndelige kultur kun forstås ved at vurdere hele Norden under ét. Forf. må da også gang på gang referere til svenske eller norske fund som en selvfølgelig baggrund for det ofte fattigere danske materiale. Men det bliver oftest til nogle glimt, som det kan være svært at få ind i den rette sammenhæng for andre end fagarkæologer; det er som sagt ikke dem, der har størst interesse i bogen.

Forf.'s grundige gennemgang af de sider af vikingetidens kultur, der kan belyses med arkæologisk stof, er nyttig, fordi der – som bogen selv siger – ikke findes en sammenfattende skildring, hvor de seneste tyve års høst af fund og forskning er blevet vurderet og gjort tilgængelig. Der er sandelig sket meget siden Brøndsteds (iøvrigt mere kortfattede) oversigt i den sidste udgave af hans »Danmarks Oldtid« (1960). Afsnittene om bosættelse, huse, landsbyer og stormandsgårde må i dag skrives om fra grunden af, takket være nye udgravningsmetoder og målrettet forskning. Fund af skibe og anlæg til brug enten for eller mod søfarten har tilsvarende givet et mere nuanceret billede af væsentlige sider af tidens økonomiske og politiske historie. Billedet af borg og forsvarsvolde er på flere områder ændret afgørende: det samme gælder anlæg, der hører til det religiøse felt, hvad enten der er tale om hedenske kultnanlæg eller de

første kirkebygninger. Naturvidenskabelige metoder til datering har givet overraskende oplysninger bl.a. om alderen af de store ringborge, af Danevirke og endnu flere anlæg. Vigtigst er aldersbestemmelser af tømmer ud fra studiet af træernes år-ringe (dendro-kronologi), hvor det i nogle tilfælde (Danevirke og Trelleborg) er lykkedes at give helt præcise og tilsyneladende pålidelige dateringer. Derimod må tidsbestemmelse ud fra radioaktivt kulstof (C-14 metoden) fortsat behandles med større forsigtighed, end forf. giver udtryk for; (i heldigste fald har dateringsresultaterne en fejlmargen på 100–200 år; hvad det betyder i vikingetiden, behøver jeg ikke at komme ind på).

Der har i de senere år ikke været mangel på hel- og halvpopulære bøger om nordisk vikingetid. Emnet er populært, og mange forlag investerer gerne, hvad enten der er tale om billige håndbøger eller rigt illustrerede pragtværker (med omtrent et og samme reelle indhold). Else Roesdahls bog indtager en fornuftig mellemstilling; med et godt udvalgt billedstof, ombyggelige noter og en (meget) udførlig litteraturliste bliver den samtidig en udmærket vejledning til videre læsning både for fagkolleger og alle interesserede. Hele fremstillingen er klar og skrevet i et let forståeligt sprog. Kort sagt, vi har fået en virkelig god og nyttig håndbog i dansk vikingetid, som den ses og vurderes med en arkæologs øjne.

For de fleste læsere vil en sådan karakteristik blive troværdig, hvis de samtidig får et indtryk af, at anmelderen både har læst og tænkt over bogen. Derfor de følgende linier. Nordisk vikingetid studeres af mange andre end arkæologer, og de ideelle krav til *håndbogen* over emnet er nu så store, at man næppe kan forvente, at en enkelt forsker er i stand til at vurdere alt med lige stor kyndighed. Den forfatter, der behersker mere end én disciplin, læses med virkelig interesse. Her skuffes man lidt af Else Roesdahls bog; historie er også hendes fag, men den side af vikingetiden refereres blot i vendinger, som man kan finde i flere konventionelle oversigter. Nu har vi netop fra historikere fået adskillige og ofte idérige fremstillinger af emnet gennem den sidste halve snes år. Fra dansk side kan f.eks. nævnes Aksel E. Christensen: *Vikingetidens Danmark* (1969, revideret udgave 1977), samme og Inge Skovgaard-Petersen i bind I af *Gyldendals Danmarkshistorie* (1977) og Niels Lund i bind 2 af *Dansk social historie* (Gyldendal) 1980. Her burde der være adskilligt at kommentere eller blot referere. Det bør også nævnes, at hele det sidste afsnit i Roesdahls bog »Forbindelser med udlandet« er svagt; det blev skrevet ulige bedre i Holger Arbmanns bog »The Vikings« fra 1961 (i serien *Ancient Peoples and Places*, London).

Det er ikke helt korrekt at betegne den nye bog som bare referater af

andres arbejder. Inden for grænseområdet mellem historie og socialstruktur er der nogle nye idéer og selvstændige tanker omkring kongemagtens betydning i samfundet; det findes i forskellige kapitler, hvor man finder oplysning om kongens indflydelse på nogle af de tidlige bydannelser og deres befæstning. Der tales også om forholdet mellem kongen og de næste led i den politisk-socialt struktur, f.eks. ved omtalen af rigt udstyrede mandsgrave med rytter-udstyr (fra 10. årh.). Disse grave diskuteres i tilknytning til runcindskrifternes »Thegn« og »Dreng«, der må betegne placeringer i et fast administrativt system. Forf. går et skridt videre og foreslår, at det kostbare rytter-udstyr kan være kongelige gaver eller en form for aflønning. Man savner desværre nærmere dokumentation for disse interessante tanker. Og man må notere, at helt andre tolkninger er søgt begrundet i en samtidig publikation (Klavs Randsborg: *The Viking Age in Denmark*, London 1980). Sidstnævnte bog er blot registreret i en efterskrift (s. 318), hvad der er naturligt i den danske udgave. Når den samme efterskrift findes i den to år senere, engelske udgave af bogen, bliver læserne skuffet. Anmelderen skal ikke blande sig i debatten, men finder det dog lidt mærkeligt, at de rige rytter-grave ikke er fundet på pladser, som direkte er knyttet til de sikkert kongelige borganlæg af Trelleborg-typen.

Mens samme anmelder er i det kritiske hjørne, bør et enkelt arkæologisk afsnit kommenteres, nemlig »Kunsten« (s. 209f.). Det er absolut ikke på højde med de øvrige kapitler. Forf. siger ganske vist (s. 209), at der her i store træk refereres nyere litteratur, men valget er mindre heldigt, nemlig Ole Klindt-Jensens og David Wilsons bog »Vikingetidens kunst« (1965, også i engelsk udgave). Wilsons afsnit om de yngre vikingestile er kyndige og idérige, men er mere oplæg til faglig debat end en nøgtern vurdering; kapitlerne om den ældre vikingetid og kunstens udvikling her er derimod svært forståelige og ringere end flere tidligere oversigter. Omtalen af Sophus Müllers godt hundrede år gamle, banebrydende indsats forekommer misvisende (s. 208); læs selv, hvorledes den gamle mester i sin mere populære »Vor Oldtid« fra 1897 karakteriserede nordisk vikingekunst: »Mangt et Arbejde har et betydeligt kunstnerisk Værd. En egen Kraft og Dristighed findes parret med virkelig Skjønhedsfølelse« (s. 675). – Som en sidste bemærkning til Else Roesdahl: man undres over, at den nylig fremsatte, men højst diskutabile datering til 8. årh. for fremkomsten af ældre vikingestil accepteres. Jeg ved godt, at den er fremsat i forbindelse med nye udgravninger i Ribe, men her har vi endnu ikke fået en dokumenteret baggrund for denne nytolkning. Nå, hele dette afsnit er af mere fag-arkæologisk end historisk interesse, så yderlige debat bør fremkomme andetsteds.

Else Roesdahls bog er som nævnt udsendt på engelsk to år senere. Danske læsere behøver ikke at anvende den, da der er tale om en ren oversættelse og ikke en revideret udgave for videre kredse. Der er ganske vist i den korte mellemtid kommet flere vigtige og endda engelsksprogede bidrag til emnet. Det havde været rimeligere at anføre f.eks. Randsborgs allerede nævnte bog fra 1980 og den store oversigt over de nye bopladsfund i *Acta Archaeologica* 50, 1979 (trykt 1980) i stedet for talrige henvisninger til små, dansk-sprogede bidrag i lokale og andre svært tilgængelige tryksager (eks. Aarhus Stiftstidende og Nyt og noter fra Nationalmuseet). – Det er småting, for det bør fremhæves, at den engelske udgave er lige så nyttig for internationale kredse som den danske er her i Norden. For at undgå misforståelser: Vi har fået en god, omhyggelig og brugbar oversigt over det arkæologiske stof fra dansk vikingetid, og begge udgaver kan klart anbefales til orientering for alle fagkolleger. Når der er knyttet nogle kritiske bemærkninger til min omtale, er det bl.a. ud fra ønsket om at gøre opmærksom på noget, som kan ændres i en ny og revideret udgave i løbet af ikke så få år. Der er allerede fremlagt nye og ikke uvæsentlige bidrag til emnet fra især arkæologisk og numismatisk hold, siden bogen udkom. Og der sker stadig noget.

C. J. Becker

NANNA DAMSHOLT: Kvindebilledet i dansk højmiddelalder. Kbh., Borgen, 1985. 399 s. 198 kr.

Nanna Damsholts disputats¹ viser at også danske middelalderhistorikere nu for alvor inspireres af den samtidsengagerede form for socialhistorie som vi har set udvikle sig siden anden verdenskrig. Traditionen har ellers her i landet hidtil været præget af at fagets professionalisering i forrige århundrede gennemførtes på grundlag af det middelalderlige kildestof som blev kanonføde for udviklingen af de kildekritiske principper. De har været det selvfølgelige udgangspunkt for alle senere studier. Samtidig kan der dog være grund til at fremhæve at danske middelalderhistorikere nok

¹ Det følgende gengiver i bearbejdet form de officielle oppositioner ved afhandlingens forsvar på Københavns Universitet den 15. maj 1985.